

Nr 34

Utlåtande i anledning av motioner angående förbättrat skydd vid sjukdom i anslutning till anstaltsvistelse eller värnplikstjänstgöring.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 776 av fru *Olsson, Elvy*, och fröken *Pehrsson* samt II: 884 av fru *Jonäng m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om förbättrat skydd vid sjukdom m. m. som inträffar i nära anslutning till anstaltsvistelse eller värnplikstjänstgöring».

Gällande bestämmelser m. m.

Sjukförsäkringen inom den allmänna försäkringen syftar till att vid sjukdom bereda de försäkrade sjukhjälp i form av sjukvårdsförmåner och sjukpenning. Vidare utgår moderskapshjälp till kvinnor i samband med barns-börd.

Sjukpenningförmåner

Den obligatoriska sjukpenningförsäkringen regleras i 3 kap. lagen om allmän försäkring. För att kunna omfattas av sjukpenningförsäkringen måste man vara antingen förvärvsarbetande eller tillhöra den grupp kvinnor, som betecknas som hemmafruar. För att en försäkrads arbetsinkomst skall medföra rätt till sjukpenningförsäkring måste arbetsinkomsten uppgå till minst 1 800 kr. om året. Den som har sådan inkomst skall vara tillförsäkrad en grundsjukpenning på 6 kr. för dag. Försäkrad som har en arbetsinkomst på minst 2 600 kr. skall dessutom vara tillförsäkrad en tilläggssjukpenning på minst 1 kr. och högst 46 kr. för dag, beroende på årsinkomstens storlek. Sammanlagda sjukpenningen för försäkrad med minst nämnda inkomst är alltså lägst 7 kr. och högst 52 kr. för dag. Till personer, som tillhör hemmafruförsäkringen, utgår grundsjukpenning med 6 kr. för dag. Hemmafru kan genom frivillig försäkring förskaffa sig sjukpenningtillägg.

Placering i sjukpenningklass m. m.

Det ankommer på försäkringskassan att besluta om placering i sjukpenningklass, när den försäkrade skrivs in hos kassan. Klassplaceringen skall ske med ledning av den årsinkomst av förvärvsarbete, som den försäkrade

kan antas komma att tills vidare åtnjuta. Försäkringskassan är i vissa fall skyldig att ompröva klassplaceringen. Främst gäller detta när det kommit till kassans kännedom att försäkrads inkomstförhållanden undergått ändring av betydelse för placeringen i sjukpenningklass. Kassan skall därvid göra en bedömning av hur stor den försäkrades årsinkomst av förvärvsarbete för den närmaste framtiden (ett å två år framåt) kan beräknas bli. Denna bedömning skall enligt 3 kap. 2 § tredje stycket lagen om allmän försäkring »där förhållandena ej eljest äro kända för försäkringskassa, grundas på de upplysningar, som kassan kan inhämta av den försäkrade eller dennes arbetsgivare eller som må kunna framgå av den uppskattning, som vid taxering gjorts av den försäkrades inkomst». Att inkomsten skall beräknas som årsinkomst innebär att tillfälliga inkomständringar och inkomstvariationer inte skall påverka klassplaceringen. Såsom ett allmänt rättesnöre brukar inom försäkringskassorna tillämpas en sexmånadersregel, som innebär att en inkomständring, som kan beräknas endast under högst sex månader påverka den försäkrades inkomstförhållanden, anses som tillfällig och icke föranleder ändrad klassplacering. Det må framhållas att en försäkrad äger kvarstå i en sjukpenningklass även om inkomsten tillfälligtvis helt upphör. En försäkrad som slutar en anställning men syftar till att efter ett uppehåll ånyo taga en tjänst med inkomst av ungefär samma storlek som den efter vilken han är klassplacerad får enligt angivna praxis stå kvar i sin klass om uppehållet mellan anställningarna icke beräknas få längre varaktighet än sex månader (se bl. a. Tidskrift för allmän försäkring 1968 s. 591 samt stencil S 1969: 3 angående Sjukförsäkringsförmåner vid vissa former av anstaltsvård s. 52).

Beträffande försäkringskassornas tillämpning av bestämmelserna om placering i sjukpenningklass vid *arbetslöshet* har chefen för socialdepartementet i interpellationssvar under 1967 års riksdag anfört i huvudsak följande. Ett avbrott i förvärvsarbetet på upp till sex månader medför inte någon ändring i den försäkrades klassplacering. Visar det sig att avbrottet föranletts av ofrivillig arbetslöshet sker inte någon ändring av klassplaceringen så länge sådan arbetslöshet består. Detta gäller även om arbetslösheten sträcker sig över mer än sex månader. Däremot får en försäkrad efter sex månaders avbrott i förvärvsarbetet inte vara sjukpenningklassplacerad som förvärvsarbetande, om arbetslösheten beror på honom själv. Exempel på sådan självförvållad arbetslöshet, som leder till s. k. nollklassning, är att den försäkrade visat arbetsovilja eller underlåtit att ta emot erbjudet lämpligt arbete eller vägrat att undergå omskolning, som föreslagits av arbetsmarknadsmyndigheterna.

Den som fullgör *värnplikt* får i regel sina inkomstförhållanden helt ändrade. Likväl skall värnpliktstjänstgöring inte påverka placering i sjukpenningklass, utan den värnpliktige skall behålla den klass han hade vid tjänstgöringens början. Upphör tjänstgöringen på grund av sjukdom, blir han alltså omedelbart berättigad till sjukpenning enligt denna klass.

Ändring av klassplaceringen i fall av ändrade inkomster får ske tidigast vid det månadsskifte, som inträffar närmast efter det beslutet härom fattats. Dock får försäkrads placering i sjukpenningklass inte ändras under tid då denne lider av sjukdom, som förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften.

Försäkrad är skyldig att så snart ske kan och senast inom två veckor till försäkringskassan anmäla sådan stadigvarande ändring i sina inkomstförhållanden, som är av betydelse för placeringen i sjukpenningklass.

Försäkringskassorna har att utöva fortlöpande kontroll över de försäkrades klassplaceringar. För underlättande av kontrollen har stadgats skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgifter rörande arbetsanställning.

Beslut av försäkringskassa rörande sjukpenningklassplacering kan överklagas hos riksförsäkringsverket. Mot riksförsäkringsverkets beslut kan talan föras hos försäkringsdomstolen.

Undantag från rätt till sjukpenningförmåner

I vissa fall utgår inte sjukpenning vid sjukdom, trots att den försäkrade är placerad i sjukpenningklass. Bestämmelserna härom finns i 3 kap. 15 § AFL. Enligt dessa bestämmelser utgår inte sjukpenning för tid då försäkrad a) fullgör värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst, b) är intagen i annat barnhem än mödrahem eller i ungdomsvårdsskola, c) är häktad eller intagen i fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt, d) är intagen i allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare samt e) i annat fall än ovan sagts av annan orsak än sjukdom tagits i förvar på det allmännas bekostnad. Föreskriften i punkt e) är numera tillämplig endast för eventuella omhändertaganden i händelse av krig.

Här avsedda undantagsregler har sin grund främst i det förhållandet, att ifrågakarande försäkrade redan genom omhändertagandet på anstalt hindras från att utöva förvärvsarbete och att de, så länge anstaltsvården varar, sålunda ej går miste om någon arbetsinkomst vid inträffad sjukdom.

Det bör framhållas, att undantagsreglerna avser endast sjukpenningförmåner. Däremot är de försäkrade, som här avses, i princip inte undantagna från sjukvårdsförmånerna i AFL. För meddelad sjukvård utgår sålunda ersättning i den mån den försäkrade har haft att slutligt svara för uppkommen kostnad.

Utredning rörande sjukpenningsskydd efter avslutad värnpliktstjänstgöring

I motioner, som väcktes i anledning av prop 1967:147 angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring, m. m., togs upp frågor som rör militärsättningsförordningen. Motionärerna anmärkte på att avgränsningen av den personkrets, som förordningen omfattar, är vid och önskade att Kungl. Maj:t skulle överväga det spörsmålet.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande anförde andra lagutskottet (2LU 1967:68) följande.

Enligt utskottets uppfattning är de nuvarande reglerna föråldrade. Bestämmelserna bör därför överses. En sådan översyn bör även kunna omfatta en annan av motionärerna aktualiserad fråga, nämligen de värnpliktiga sjuksjukpenningsskydd efter avslutad tjänstgöring. En värnpliktig, som före militärtjänstgöringens början ej placerats i sjukpenningklass, har ej rätt till sjukpenning om han är sjukskriven vid tjänstgöringens slut och sjukdomen eller skadan ej har samband med militärtjänstgöringen. Bestämmelserna har betydelse exempelvis för studerande. Yrkesskadeutredningen föreslog att sjukpenning i dylika fall skulle utgivas som om skadan utgjorde yrkesskada och sjukpenning utgå efter minst sjukpenningklass 11. I propositionen har yrkesskadeutredningens förslag inte behandlats. Motionärerna kritiserar detta och vill att frågan skall lösas i enlighet med utredningens förslag. Som framgår av det ovan anförda anser utskottet att spørsmålet bör närmare belysas. Saken är emellertid komplicerad och sammanhänger bl. a. med regler på pensionssidan. Det är därför möjligt att frågan inte kan lösas inom militärsättningsförordningen utan bör ses i ett större sammanhang. Vad utskottet anført angående behovet av översyn av militärsättningsförordningens tillämpningsområde och de värnpliktigas sjukpenningsskydd efter tjänstgöringens slut bör bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Den 12 januari 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt försvarets civilförvaltning att efter samråd med riksförsäkringsverket och andra berörda myndigheter överse militärsättningsförordningen i de av riksdagen angivna hänseendena och föreslå de bestämmelser som översynen kan ge anledning till.

Förslag av 1961 års sjukförsäkringsutredning

1961 års sjukförsäkringsutredning har avgivit ett den 19 mars 1969 dagtecknat betänkande med titeln *Sjukförsäkringsförmåner vid vissa former av anstaltsvård* (stencil S 1969: 3). Betänkandet avser således bestämmelserna i 3 kap. 15 § AFL, för vilka ovan redogjorts. Såvitt här är av direkt intresse anför utredningen i sin sammanfattning av förslaget bl. a. följande.

För ungdomsvårdsskolelev i vård utom skola är situationen sådan att en ändring är befogad. Vårdformen utgör en förberedelse för elevs utskrivning från ungdomsvårdsskola och används i regel som en övergång mellan anstaltsmiljön och de mera fria förhållanden som eleven möter efter utskrivningen. Det övervägande antalet av de elever som vårdas utom skola har avlönat förvärvsarbete varför deras förvärvsmöjligheter förändras vid arbetsoförmåga på grund av sjukdom. De har dessutom att själva svara för utgifter för sitt upphålle. Utredningen föreslår därför att ungdomsvårdsskolelev i vård utom skola inte skall vara undantagen från sjukpenningförmåner. Härvid förutsätts att han i händelse av sjukdom själv skall svara för sina vård- och underhållskostnader.

Långtidspermitterade inom kriminalvården betraktas formellt sett som intagna i fängvårdsanstalt men deras ställning i övrigt är att jämföra med frivårdsklientelet, som äger rätt till sjukpenningförmåner. Under långtidspermission, som används som en övergångsform mellan anstalts- och frivård, föreligger för permitenten motsvarande förhållanden i fråga om förvärvsmöjligheter och utgifter för upphålle som för ungdomsvårdsskolelev i

vård utom skola. Utredningen föreslår därför att långtidspermitterad inte skall vara undantagen från sjukpenningförmåner.

Förhållandena för de intagna i allmänna anstalter för alkoholmissbrukare kan synas vara desamma som för övriga omhändertagna vilka är undantagna från rätt till sjukpenning under anstaltsvistelsen. I ett väsentligt avseende är emellertid situationen helt annorlunda för dem, nämligen i fråga om deras hälsotillstånd. Enligt en av 1964 års nykterhetsvårdsundersökning redovisad undersökning (SOU 1967: 36) avseende nykterhetsvårdsanstalternas klientel, bedömdes endast 12 % av de frivilligt ingångna och endast 19 % av de tvångsintagna i allmän anstalt för alkoholmissbrukare vara friska. Vid denna bedömning av hälsotillståndet bortsåg man dock från alkoholism eftersom samtliga intagna ansågs lida därav. Utredningen konstaterar att alkoholism enligt numera vedertagen uppfattning är att anse såsom sjukdom. Det måste därför anses följdriktigt att betrakta vård på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare som betingad av sjukdom. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att den som vårdas på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare skall likställas med andra försäkrade och således inte vara undantagen från sjukpenningförmåner.

Utskottet

Sjukpenning enligt lagen om allmän försäkring har till uppgift att under sjukdom kompensera inkomstbortfall. Sjukpenning är graderad efter inkomst enligt en särskild skala. Tillfälliga inkomstförändringar skall ej påverka inplaceringen i sjukpenningklass. I praxis tillämpas regeln att inkomständring under sex månader ej påverkar klassplaceringen. För värnpliktiga gäller en särskild regel som innebär att de när de rycker ut från tjänstgöringen har kvar den klassplacering de hade vid tjänstgöringens början. Sjukpenning utgår inte under tiden för värnpliktstjänstgöring eller vid vård på vissa anstalter.

I förevarande motioner begärs utredning av frågan om förbättrade sjukpenningförmåner till personer som utskrivs från anstalter samt till värnpliktiga vid tjänstgöringstidens slut.

Vad först angår de värnpliktiga innebär den ovan relaterade regeln att problemen torde begränsas till sådana, som vid inryckningen till militärtjänst ej var placerade i sjukpenningklass eller endast var berättigade till låg sjukpenning. Denna fråga är på riksdagens begäran föremål för utredning inom försvarets civilförvaltning.

När det gäller de anstaltsvårdade har 1961 års sjukförsäkringsutredning lagt fram ett förslag, som innebär att sjukpenning skall kunna utgå till ungdomsvårdsskoleelever vid vård utom skola samt till långtidspermitterade inom kriminalvården, allt under förutsättning att de på grund av förvärvsinkomst är sjukpenningklassplacerade. Sjukpenning skall vidare enligt utredningens förslag utgå vid vistelse på vårdanstalt för alkoholmissbrukare. Utredningen betonar vidare vikten av en utökad information från fångvårdsanstalter och ungdomsvårdsskolor till försäkringskassorna i fråga om så-

dana förhållanden, som påverkar sjukpenningrätt och klassplacering. En sådan information är av betydelse med hänsyn till att ändring av sjukpenningklass får ske tidigast vid månadsskiftet efter försäkringskassas beslut i saken. De ändrade regler i fråga om rätt till sjukpenning utredningen föreslagit anknyter till principen att vederbörande på grund av förvärvsarbete skall vara sjukpenningklassplacerad. Utskottet anser det viktigt att denna princip upprätthålles. Utskottet kan alltså inte biträda motionerna i den mån de går ut på att tillförsäkra personer som utskrivits från anstalt sjukpenning utan avseende på om de på grund av förvärvsarbete placerats i sjukpenningklass.

Med hänsyn till vad ovan anförts beträffande de värnpliktiga och till det framlagda betänkandet beträffande de anstaltsvårdade, vilket kommer att remissbehandlas, finns det inte någon anledning för riksdagen att ta något initiativ av det slag motionärerna begärt.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 776 och II: 884 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 april 1969

På andra lagutskottets vägnar:

RUTH HAMRIN-THORELL

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Lars Larsson (s), Dahlberg (s), Hübinette (m), Wanhainen (s), Österdahl (fp), Högström (s) och Andreasson (cp)*;

från a n d r a kammaren: herr Odhe (s), fröken Wetterström (m)*, fröken Sandell (s), herrar Fredriksson (s), Svensson i Kungälv (s)*, Larsson i Öskevik (cp), fru Sigurdsen (s)* och herr Romanus (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.